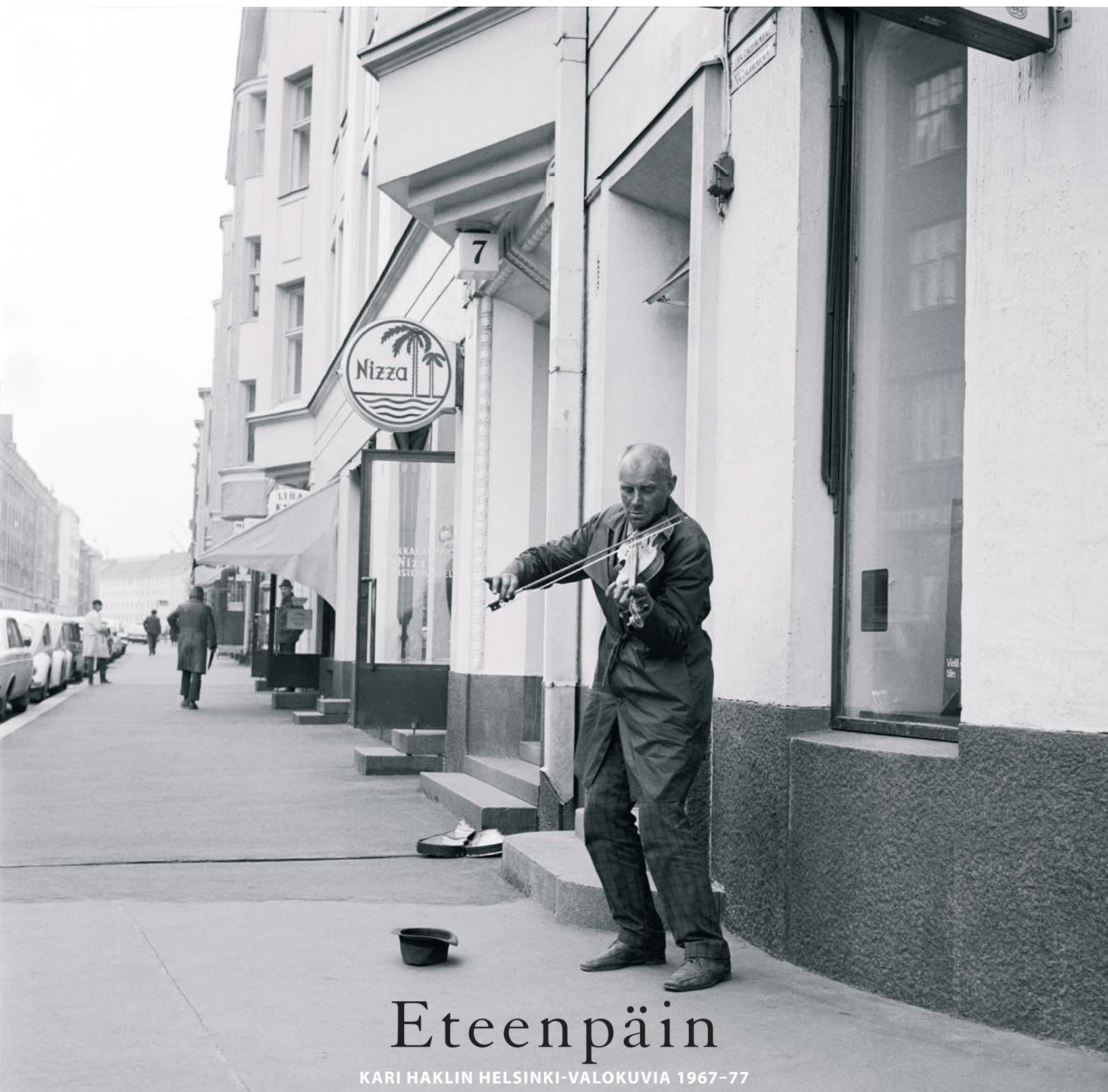

Sofia 2/2008

HELSINGIN
KAUPUNGINMUSEON
ASIAKASLEHTI

HELSINGFORS
STADSMUSEUMS
KUNDTIDNING

Eteenpäin

KARI HAKLIN HELSINKI-VALOKUVIA 1967-77

MUSEIUPPLEVELSER PÅ EGEN HAND • MUSEO TANSII JA SOI • TEOLLISIA UNELMIA?

Sisältö

Sida 4

I museiverkstäderna, såsom julpaketskursen i Sederholmska huset, får man ett grepp om traditionerna och skapar också nytt.

Elanto kuului vuosikymmeniä Helsingin maisemaan myös lähiöissä. Roihuvuoren Elanto 1950-luvulla.

Kansikuva

Katusoitaja Museokatu 7:n edessä. Foto Kari Hakli 1970.

4 Museiupplevelser på egen hand

7 Eteenpäin

Kari Haklin Helsinki-valokuvia 1967–77

12 Ei nimike naista pahenna

13 Museo tanssii ja soi

16 Teollisia unelmia?

18 Seuranta ja siisteys aseina tuholaiistorjunnassa

19 Tutkijan työpöydältä

20 SOFIAN UUTISIA

22 Brief in English

23 Tapahtumakalenteri elokuu–joulukuu 2008

24 Museot ja näyttelyt

Näkymätöntä museotyötä: tarkka käsi maalaa numeron kokoelmaesineeseen.

Sivu 18

Rotat, hiiret ja lukuisat pienemmät tuhoeläimet eivät ole tervetulleita museoon.

Sivu 13

Museo on myös musiikin ja tanssin näyttämö. Kitkerät neitsyet hurmasivat yleisön Hakasalmen huvilan pihalla Taiteiden yönä 2007.

Sofia

2/2008

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEON ASIAKASLEHTI / HELSINGFORS STADSMUSEUMS KUNDTIDNING

PÄÄTOIMITTAJA/HUVUDREDAKTÖR Tiina Merisalo, museonjohtaja • **TOIMITUS/REDAKTION** tutkija-tiedottaja Jere Jäppinen • **OSOITE** PL 4300, 00099 Helsingin kaupunki, puhelin (09) 310 1041, telekopio (09) 3103 6664 • **ADDRESS** PB 4300, 00099 Helsingfors stad, telefon (09) 310 1041, telefax (09) 3103 6664 • **KOTISIVU/HEMSIDA** www.helsinginkaupunginmuseum.fi / www.helsingforsstadsmuseum.fi • **SÄHKÖPOSTI/E-POST** kaupunginmuseum@hel.fi • **ULKOASU/LAY OUT** Lagarto • **KIRJAPAINO/TRYCK** Erikoispaino Oy • **ISSN** 1457-9049. Seuraava lehti ilmestyy tammikuussa 2009. Följande nummer utkommer i januari 2009.

MUSEOT VIEVÄT MUISTOIHIIN

ASIAKASLÄHTÖISYYS on kaikilla palvelualoilla tärkeä käsite, jota hoetaan usein jo lähes mantran lailla. Olemme kaupunginmuseossa olleet erittäin tyytyväisiä ja iloisia siitä, että kaupunki on ojentanut yleisölle oivallisen ”asiakaslähtöisen” lahjan, vapaan pääsyn museoon. Sen ansiosta vuoden 2008 ensi-puolisko on ollut museossa ennätysmäisen vilkas: kuuden kuukauden kävijämäärä on noussut 62 088:aan, eli edellisvuoden vastaa-vaan aikaan verrattuna kävijämäärät ovat kasvaneet 101 %.

Museon kynnys on nyt paljon aiempaa matalampi, mutta jatkuvana haasteenamme on tuottaa vastedeskin mielenkiintoisia ja vaihtuvia sisältöjä, jotta tiensä museoon löytä-neet vierailijat palaisivat. Asiakaslähtöisyys on ollut lähtökohdana myös museon tänä vuonna toteutetussa organisaatiouudistuksessa. Eri yksiköistä on yhdistetty voimavaroja uuteen

Yleisöpalvelut-yksikköön, minkä toivotaan helpottavan museon asiakaspalvelun ja palve-lutarjonnan uudistamista ja kehittämistä.

Museon yleisölle muistot ja muistaminen ovat tärkeitä. Syksyllä Hakasalmen huvilassa avattavat pohjoismais-baltialainen *Teollisia unelmia?* -kiertonäyttely ja Kari Haklin valokuvanäyttely *Eteenpäin* tarjoavat jälleen aineksia muistamiseen. *Teollisia unelmia?* -näyttely kertoo, miten yhteiskunta eri maissa 1900-luvulla teollistui, kaupungistui ja muuttui nopeasti olojen erilaisuudesta riippumatta. Kari Haklin museon tilauksesta vuosina 1967–77 ottamat kuvat avaavat Helsingin muutokseen inhimillisen näkökulman.

**TERVETULOA
KAUPUNGINMUSEOON!**

Juha Nurmi

Tiina Merisalo
museonjohtaja/museidirektör

MUSEERNA VÄCKER MINNEN

INOM SERVICEBRANSCHEN är kundorientering ett viktigt begrepp som ofta ältas nästan lik-som ett mantra. Vi på stadsmuseet har varit väldigt nöjda och glada över det att staden gett publiken en utmärkt ”kundorienterad” gåva, ett fritt inträde till museet. Tack vare detta har den första årshalvan 2008 varit rekordartat livlig: sex månaders besökarantal har stigit till 62 088, vilket betyder en höjning på 101 % jämfört med samma period i fjol.

Museets tröskel är nu mycket lägre än tidigare, men vår ständiga utmaning är fort-farande att också i framtiden skapa intressant och varierande innehåll för att locka de ny-funna kunderna tillbaka. Kundorientering har också varit utgångspunkten i den orga-nisationsändring som museet genomför i år. Resurser har samlats från olika enheter till en ny Kundtjänster-enhet, vilket för-hoppningsvis underlättar förnyandet och

utvecklandet av museets kundbetjäning och tjäns-teutbud.

Minnen är viktiga för museets publik. Ny inspiration för hågkomster kan hämtas till exempel från Villa Hagasund. Där öppnas på hösten en nordisk-baltisk vandringsutställning *Dröm-fabriker?* samt Kari Haklis fotoutställning *Framåt. Drömfabriker?* berättar, hur samhället på 1900-talet trots olika förhållanden, i olika länder snabbt industrialiserades, urbaniserades och förändrades. Foton som Kari Hakli åren 1967–77 tog på museets beställning öpp-nar en mänsklig synvinkel på Helsingfors i förändring.

VÄLKOMMEN TILL STADSMUSEET!

Museiupplevelser *på egen hand*

Visst är det roligt när man får limma glansbilder i en minnesbok – med en potatis!

Juha Nurmi

Sakari Kiuru

De omtyckta allsångkvällarna i Skolmuseet kan också räknas till verkstäder.

Marja Nykänen

I museiverkstäderna väcks gamla metoder till liv för att skapa någonting nytt.

Text: Anna Salo, museilektor

Bilderna: Helsingfors stadsmuseum

Verkstäder är en snabbt utvecklande form av museipedagogisk verksamhet som bjuder på starka historiska upplevelser både för stora och små.

DET ÄR EN KULEN ONSDAG i januari, men inne i Skolmuseet på Kalevagatan är det gemytligt varmt. Där, i gammeldags träpulpeter och iklädda rutiga förkläden, sitter ett tjugotal unga vuxna med huvudena ivrigt böjda över diverse handarbeten. Någon övar sina färdigheter i stickning, en annan stoppar en strumpa för första gången i sitt liv, medan en tredje limmar ihop gamla kuvert med hjälp av en kokt potatis.

En liknande syn kan möta vem som helst som väljer att delta i brist-tidens verkstad, anordnad av Stadsmuseet. Där får man, ledsagad av museets lektorer och verkstadsledare, prova på kunskaper som bara för några årtionden sedan var en självklarhet för var kvinna att inneha, men som numera för många ter sig närmast exotiska. Visste du till exempel att vispad äggvita fungerar som ett ypperligt lim, eller att rött krepp-papper färgar dina läppar lika väl som den bästa av läppstift? Kanske är det för nostalgikicken som den lite äldre generationen gärna söker sig till denna verkstad, och kanske är det ekologiskt tänkande som för de yngres

steg hit. Hursomhelst kvarstår det faktum: detta är en av museets mest uppskattade verkstäder.

INTE BARA FÖR BARN

Verkstäderna är en del av det pedagogiska arbete som planeras och tillhandahålls av museets fem lektorer samt en relativt nyanställd verkstadsledare. Tanken bakom verkstäderna är det så kallade "learning by doing"-konceptet som innebär att man som museibesökare själv ska få aktivt ta del i museupplevelsen, istället för att enbart vara en mottagare av information. På så sätt kan var och en utnyttja sina egna resurser, de kunskaper hon redan innehar, för att bilda sig nya uppfattningar och vidga sina vyer ytterligare.

Det som från början var tänkt att riktas främst mot barn, har efter allmänhetens stora intresse kommit att bearbetas till att välkomna även den vuxna generationen. Den allra första verkstaden var den så kallade sommarkursen, som ännu anordnas varje år med varierande tema. Det var i samband med anmälningarna till kursen som lektorerna först märkte att denna typ av verksamhet tilltalade även vuxna. Trots att kursen uttryckligen vände sig till skolbarn, ringde nämligen också vuxna och undrade om det gick bra att delta!

Det är framförallt under de två gångna åren som verksamheten sakteliga påbörjat denna förändring, och man kan säga att den ännu befinner sig i ett pilotstadium. Vissa redan existerande verkstäder har omarbetats och vinklats så att de intresserar även vuxna, medan andra helt nya riktar sig från första början just till dessa.

Ett exempel på en gammal beprövad verkstad som rönt uppskattning bland de yngre och nu även kan avnjutas av de vuxna är den arkeologiska. Tillsammans med museets arkeolog får man bekanta sig närmare med Helsingforsstraktens allra tidigaste historia och också handgripligen komma i kontakt med föremål från denna tid. Tillsammans är det intressant att fundera över hur den egentligen tillverkats och vad stenåldersmänniskan använt den till.

NYA KONCEPT

Men också nya idéer har arbetats fram och förflyttats från teori till praxis och hittills har mottagandet från allmänheten varit mycket gott. Under föregående höst och vår anordnades till exempel flera verkstäder med drop-in-principen i det Sederholmska huset. Där pågår för fullt utställningen "Vilken fest!"

Tidigare ordnade museet verkstäder endast för barn. Nu har vi lärt oss att de vuxna är lika ivriga pysslare...

Strumpstoppning är en ny konst för många yngre finländare.

och verkstäderna har väl smält in i temat. Lagom till jul kunde man till exempel få tips om hur man själv kan tillverka omslagspapper och kort till klapparna, och i våras lära sig hur man dukar vackert till familjefesten i bersån eller kanske till och med till dotterns bröllop.

Till hösten bjuds det också på finskspråkiga verkstäder i samma tema: Museets konservator och forskare kommer att finnas på plats för att ledsaga allmänheten i ämnet hur man på bästa sätt piffar upp hemmets gamla textilier inför en fest, och i en annan verkstad talar en skönhetskonsult om hur man som vuxen kvinna kan piffa upp sig själv.

Trots att guidningar knappast kan räknas som verkstäder, har vissa ett interaktivt element som gör att gränserna ter sig svävande. Beställer man till exempel en tidsresa på Skolmuseet, förväntas man att ge sig in i leken och delta i, istället för att enbart lyssna till, en lektion från 1900-talets första decennier. Att klä sig i ett förkläde eller en slipover förhöjer känslan av att ha förflyttat sig i tiden, och när magistern barskt beordrar en nagelkontroll kan det hända att den mest lakoniskes hjärta tar sig ett förskräckt skutt.

Men allt handlar inte om att konkret göra någonting. En viktig del av museiupplevelsen är ju att luta sig tillbaka och minnas. Detta behov har man på museet försökt möta genom att anordna sammankomster för seniorer där de tillsammans över en kopp kaffe får samtala om festminnen kring ett givet tema. Samtalen kring födelsedagar och namnsdagar lockade fram inte bara många igenkännande tillrop och skratt utan också ett tillfälle till spontan allsång!

Sommarkursen
2008 bekantade
barnen med
Tölövikens
historia och
natur.

Marjukka Sihvola

Hakasalmens huvilassa nähdään
syksyllä Kari Haklin mestarillisia
mustavalkokuvia, joihin on tallennettu
rajujen muutosten myllertämän
Helsingin ihmisiä ja maisemia.

HAKASALMEN HUVILAN yläkerrassa aukeaa 17.9.2008 *Eteenpäin*-valokuvanäyttely, joka vie katsojan nostalgiamatkalle yli kolmenkymmenen vuoden takaiseen Helsinkiin. Näyttelyssä on esillä runsaat sata valokuvaaja Kari Haklin ottamaa kuvaa, joihin on tallennettu 1960-luvun lopulla ja 70-luvun alkupuoliskolla suurta murrosta elävää pääkaupunkia ja pääkaupunkilaisia. Monet kaupunkinäköymistä ja rakennuksista muuttuivat radikaalisti tai hävisivät pian valokuvaamisen jälkeen.

Kaupunginmuseon ja Kari Haklin yhteistyö alkoi vuonna 1967. Intensiivinen kuvauskausi kesti kymmenen vuotta. Tuolle ajalle oli leimallista taloudellinen vaurastuminen ja siitä johtuva voimakas uudisrakentamisen vimma. Vanhaa rakennuskantaa purettiin kiivaaseen tahtiin ja ihmisiä häädettiin purkutaloista. Ajan henkeen kuului myös suuri muuttoliike kaupunkeihin ja sodanjälkeisen sukupolven – suurten ikäluokkien – aikuistuminen ja yhteiskunnan politisoituminen, joka ilmeni muun muassa opiskelijoiden liikehdintänä. Osallistuminen ja mielenilmaisut olivat arkipäivää, samoin monet yhdenasianliikkeet.

Teksti: Riitta Pakarinen, yksikönpäällikkö
Kuvat: Helsingin kaupunginmuseo/Kari Hakli

Kari Haklin Helsinki-valokuvia 1967–77

Eteenpäin

Pihanäkymä,
Punavuoren-
katu 14, 1969.
Rakennuksissa
Kari Haklia
kiinnostavat
ajan jättämät
jäljet, kulumat
ja lohkeillevat
pinnat.

Porrashuone, Annankatu 27 – Eerikinkatu 3, 1971. Arkkitehtuurikuvauksissa porrashuoneet ovat olleet Karin Haklin lempiaiheita. Uusrenessanssityylinen Marinadin talo aiottiin purkaa, mutta yleinen mielipide pelasti rakennuksen.

HUMANISTISTA VALOKUVAAJAKSI

Valokuvaajana Kari Hakli on itseoppinut. Valokuvausta hän oli alkanut harrastaa koulupoikana, jolle kotikaupunki oli täynnä kiinnostavia kuvauskohteita. Taidehistorian opinnot Helsingin yliopistossa ja työharjoittelu Suomen rakennustaiteen museon arkistossa syvensivät kiinnostusta arkkitehtuuriin ja sen kuvaamiseen. Hakli alkoi opiskella valokuvausta kirjoista ja alan lehdistä. Valokuvaaminen alkoi olla selkeä vaihtoehto tutkijan uralle.

Ammatiksi valokuvaaminen muuttui, kun Rakennustaiteen museo ryhtyi ostamaan häneltä kuvia arkkitehtuurikohteista. Lisää nostetta uralle antoivat kaupunginmuseon toimeksiannot. Opiskelutoveri Jarno Peltosesta oli tullut kaupunginmuseon amanuenssi ja myöhemmin museonjohtaja. Signe Branderin ajoista lähtien museon perustehtävään oli kuulunut muuttuvan kaupunkikuvan dokumentointi. 60-luvulla muutostahti oli nopeaa ja töitä kuvaajalle oli enemmän kuin tarpeeksi.

Peltosen johdolla kaupunginmuseo käynnisti oman ajan dokumentoinnin. Siihen kuului erilaisten muotiliemien, arjen ja asumisen tallentaminen. Asumista dokumentoitiin yhdessä yliopiston kansatieteen laitoksen kanssa laajoissa kuvaus- ja haastatteluprojekteissa, jotka toteutettiin Museokadulla, Vaasankadulla ja Puu-Pasilassa, jossa elettiin tuolloin viimeisiä aikoja ennen purkamista. Kari Hakli oli valokuvaajana näissäkin projekteissa.

”KUVATTU ON, SAA PURKAA”

Museon kunnianhimoisena tavoitteena oli muuttuvan kaupunkimiljöön ohella tallentaa valokuvaamalla myös helsinkiläistä arkea ja juhlaa sekä elämäntapaa ja ilmiöitä. Taloudellisen nousukauden huumassa keskustan liiketortteiden lisättyä rakennusoikeuksia hyödynnettiin kuitenkin niin kiivaaseen tahtiin, että purettavien rakennusten kuvaaminen työllisti valokuvaajan täysin.

Hakli muistelee tuota aikaa: ”Kuvausohjelmat muuttuivat alituisen siksi, että kaupunki eli murrosta, jossa kaikki vanhat rakennukset joutuivat purkuvaaraan. Normaalielämän tallennus tärvääntyi usein siksi, että kuvattava rakennus saattoi olla yöllä purettu. Kehitin itselleni mielipahaa vastaan kyynisen turvalauseen: ’Kuvattu on, saa purkaa.’ Mielipahaa olisi lientänyt se, että kerrankin uudisrakennus olisi estetiikallaan haastanut purettun.”

”Työni oli paitsi kiinnostavaa ja tärkeää myös äärimmäisen turhauttavaa: nähdä oman nuoruudenmaiseman, kauniin kaupungin, täysin tarpeetonta silpomista.” 1960-luvun purkuvimma jätti jälkensä valokuvaajaan, joka ei enää omatoimisesti halunnut kuvata kotikaupunkiaan.

MESTARI KAMERAN TAKANA

Noina kiihkeinä kuvausvuosina Hakli kehittyi arkkitehtuurikuvauksen mestariksi, joka kuvaa tiloja aina vallitsevassa valossa ja rajaa kohteen niin tiiviisti, ettei siitä enää voi poistaa eikä lisätä mitään. ”Tärkeää on myös tavoittaa mustavalkokuvaan täysi sävyasteikko syvistä varjoista hohtavan valkeisiin huippuvaloihin asti.” Arkkitehtuurissa Haklia kiinnostaa erityisesti kerroksellisuus, ajan jäljet rakennuksessa. Hänen mu-

Mielenosoitus Senaatintorilla Münchenin olympialaisissa surmattujen israelilaisten urheilijoiden puolesta vuonna 1972. Kulkuetta johtavat Ben Zyskowicz ja Dan Steinbock.

M. Rönkön parturi-liike, Museokatu 46. Museokadulla tehtiin kaupunkikansatieteellistä dokumentointia kodeissa ja liikkeissä haastatteleamalla ja valokuvaamalla 1970.

Idyllinen Villa Johanneslund Etelä-Haagassa Sankaritie 9:ssä sai väistyä kerrostalon tieltä vuonna 1969.

kaansa historia, eletty elämä, näkyy pintojen kulumissa, raaputuksissa ja lohkeamissa.

Ihmisiä kuvatessaan häntä kiinnostaa ihmisen ja tilan välinen suhde. Lavastettuja tai järjestettyjä kuvia hän karttaa viimeiseen asti. Hän kuvaa elävää tilannetta ihmistä kunnioittaen ja oikeaa laukaisuhetkeä kärsivällisesti odottaen. Monista kuvista aistii kuvanajan sympatian ja hiljaisen myötätunnon kuvattaviaan kohtaan, kuten hänen dokumentoissaan kodeistaan hädettyjä, siirtotyöläisiä ja laitapuolen kulkijoita. Hän kuitenkin aina dokumentoi, ei osoittele ja osallistu.

UUDET HAASTEET

Tiivis kuvauskausi kaupunginmuseossa päättyi 70-luvun puolivälissä. Museokuvausten ohella Kari Hakli oli 60-luvun lopulla valloittanut toisenkin uuden alueen: teatterikuvauksen. Hän kuvasi Kansallisteatterille ja Helsingin kaupunginteatterille. Myöhemmin työpaikka vaihtui Suomen kansallisoopperaksi. Kari Hakli on teatteri- ja tanssivalokuvauksen uranuurtaja Suomessa. Hän on myös opettanut arkkitehtuuri- ja teatterivalokuvausta Taideteollisessa korkeakoulussa.

Kaupunginmuseon ja Kari Haklin yhteistyö jatkuu yhä, ei tosin enää yhtä tiiviinä kuin alkuaikoina. Museolla on ollut oma valokuvaaja vuodesta 1975 lähtien, mutta aina kun tarvitaan lisävoimia, kutsutaan luottokuvaaja Kari Hakli apuun.

Kahvila Eteläranta, Eteläranta 14, 1971. Monet kahvilat, baarit ja ravintolat katosivat purettavien tai saneerattavien rakennusten mukana.

Kirvesmies Väinö Mettäs ja rouva Ester Mettäs koti Koskelan parakkikylässä, Ruusunmarjapolku 7, asunto 76, 1970.

Häädetty asukas tyhjässä asunnossaan Castreninkatu 11:ssä, 1969.

MUSEOTEKNINEN HARJOITTELIJA, VAHTIMESTARI, KANSLISTI JA MUSEOAVUSTAJA: EEVA KANKKUNEN

Eeva Kankkunen tuli kaasulaitokselta Helsingin kaupunginmuseon palvelukseen museotekniseksi harjoittelijaksi lokakuussa 1969 kolmen kuukauden työsuhteeseen. Vuonna 2008 hän työskentelee yhä kaupunginmuseossa, nyt osa-aikaeläkkeellä museoavustajana.

Teksti: Elina Kallio, intendentti

Kuva: Helsingin kaupunginmuseo

Ei nimike naista pahenna

Mitä pienempi esine, sitä vaativampaa on esinumeron merkitseminen. Haarukka on vielä sormukseen verrattuna iso. Museoavustaja Eeva Kankkusella on työstä jo lähes neljäkymmenen vuoden kokemus.

KAUPUNGINMUSEO ja Eeva Kankkunen nimike sekä työtehtävät ovat kaikki ehtineet muuttua lähes neljäkymmenen vuoden aikana. Vuonna 1969 kaupunginmuseolla oli Hakasalmen huvilan lisäksi näyttelytiloja vain Tuomarinkylän kartanossa, jossa Eeva Kankkunen on myös ehtinyt työskennellä sekä vahtimestarin että museoemännän nimikkeellä.

Museoteknisenä harjoittelijana Eeva Kankkunen ensimmäinen tehtävä oli puhtaaksikirjoitus. Konekirjoitus ja puhtaaksikirjoitus kuuluivat Eevan töihin kanslistinakin tietokoneiden tulon asti.

Kun museon taide- ja tekstiilivarasto muuttivat vuonna 2005 Pohjois-Helsingistä vuokrattuun kokoelmakeskukseen, siirtyi sinne myös Eeva Kankkunen työpiste Sofiinkadulta ja nimike muuttui kanslistista museoavustajaksi.

MUSEOAVUSTAJAN PELIT JA PENSSELIT

Museoavustaja työskentelee kokoelmakeskuksessa yhteistyössä kokoelmamuseomestareiden kanssa. Eeva Kankkunen työhuoneen hyllyjen työvälineet ompelutarvikkeista digikameraan kertovat museoavustajan erilaisista tehtävistä. Museoavustajan vastuulla on esineiden numeroiminen, joten jokainen kokoelmiin tuleva esine kulkee hänen kauttaan. Numero

merkitään joko perinteisesti maalaamalla, tussilla tai pehmeällä lyijykynällä esineen materiaalista riippuen. Tekstiilien esinenumero merkitään kanttinauhaan, joka ommellaan esineeseen muutamalla mahdollisimman huomaamattomalla pistolla.

Digikamera on museoavustajan tuorein työväline, jota Eeva Kankkunen käyttää kuvattaessaan pienesineitä. Työ vaatii kärsivällisyyttä: viime vuonna Eevan urakkana oli kokoelmien yli tuhannen aterimen, haarukoiden, veitsien ja lusikoiden, kuvaaminen. Hänen mukaansa yksi parhaista hetkistä työssä onkin, kun kokonaisuus tulee valmiiksi ja näkee tehdyn työmäärän.

Museoavustajan kookkain työväline, pesukone, on kokoelmakeskuksen kellarikerroksessa. Huonekalujen suojakankaat lähetetään pesulaan, mutta esinekäsitelyssä käytettävät puuvillakäsineet Eeva Kankkunen pesee kokoelmakeskuksessa. Pesula ei yhdistä pestyjä käsineitä pareiksi, ja yksittäisten hanskojen yhdistäminen pesulan säkistä on mahdollon palapeli.

MUSEOITA JA MUSEOAMMATTILAISIA

Museonjohtajat, nimikkeet ja työvälineet vaihtuvat väistämättä neljäkymmenen vuoden aikana. Selvimmät ja suurimmat kaupunginmuseossa tapahtuneet muutokset ovat Eeva Kankkunen mielestä henkilökunnan ja toimipisteiden lisääntyminen, jotka ovat molemmat osaltaan johtaneet eriytymiseen ja erikoistumiseen. Aikaisemmin kaikki tekivät tarvittaessa kaikkea varsinkin näytelyitä rakennettaessa, mikä toi työtehtäviin vaihtelua. Toisaalta viimeiset kolme vuotta kokoelmakeskuksessa ovat menneet niin nopeasti, ettei Eeva tahdo uskoa, että kyse on jo kolmesta eikä kahdesta vuodesta.

Juho Nurmi

HKM / Tero Suvilampi

Sakilaiset viihdyttivät slangilauluilla Sofian päivänä 2006.

MUSEO.. *tanssia ja soi*

Teksti: Jere Jäppinen, tutkija

Helsingin kaupunginmuseon toiminnassa musiikilla on pitkät perinteet, eikä tanssiakaan ole vierottu. Viime vuosina sävelet ovat kaikuneet museossa yhä useammin.

PITKÄN LINJAN MUSEOVIERAAT muistanevat 1970-luvulla Hakasalmen huvilassa pidetyt kynttilä-konsertit, ja monille on jäänyt mieleen 1980-luvulla Arkadianmäen kalliosuojassa esitetty *Joulutähten jumalatar* -laulunäytelmä. Levyllä ovat tallessa vuonna 1993 avatun *Muisti*-näyttelyn huoneiden mottoina olleista Ilpo Tiihosen runoista tehdyt laulut. Sittemmin, viimeksi kuluneen reilun vuosikymmenen aikana, kaupunginmuseon musiikkitoiminta on laajentunut ja monipuolistunut entisestään.

MUSEO MUSIIKIN NÄYTTÄMÖNÄ

Kaupunginmuseo suhtautuu myönteisesti muusikoiden yhteistyöideoihin, kunhan ne soveltuvat museoympäristöön. Erityisen mieluisia ovat esitykset, jotka täydentävät ja syventävät museon tiedollista ja esteettistä antia ja avaavat siihen uusia näköaloja. Antoisat esitykset perustuvat usein Helsingin kulttuuriperintöön tai laajemmin

Kari Österberg

Museon ja Seura-saaren kansantanssijoiden yhteistyönä tuotettiin 2006 Helsingin 1800-luvun tanssikulttuurista kertova esitys.

Jyri Jäppinen

Hämäläis-Osakunnan Laulajien Bellman seikkaili Sederholmin talossa ja Tuomarinkylän kartanolla 1996.

Stadian vanhan musiikin opiskelijat esittivät Sederholmin talon kustavilaisessa kahvilassa kesäkuussa 2008 musiikkia Ulrika Elisabet Tauben nuottikirjasta vuodelta 1767. Museo julkaisee esitykset ensi talvena levyllä.

HKM / Juho Nurm

kulttuurihistoriaan, mutta toisinaan harkitun moderni, kriittinenkin lähestymistapa museon sisältöön synnyttää kiehtovan, ajatuksia herättävän elämyksen.

Musiikki kuuluu aina museon vuotuistapahtumiin, Sofian päivän ja Taiteiden yön, ohjelmaan. Vuosien varrella on kuultu muun muassa Sakilaisten slangiviisuja ja Kitkerät neitsyet -yhtyeen kirpeänsuloisia lauluja sekä torvisoittoa ja kansanmusiikkia laidasta laitaan. Tuomarinkylän kartanolla ovat Taiteiden yönä konsertoineet lastenmusiikin tähdet kuten Sotta & Pytty ja Pellekaija Pum. Museon pitkiä jouluperinteitä jatkava Hämäläis-Osakunnan Laulajien tiernapoikaesitys on Adventin avauksen kestopuosiikki.

Pienimuotoinen musiikkiteatteri sopii hyvin museoon. Sederholmin talon veti 1996 täyteen kustavilaisen ajan rakkaimman laulajan, Carl Michael Bellmanin, vaihteita kuvaava vaellusnäytelmä. Tanssiteatterin puolelle laajeni museon Seurasaaressa kansantanssijoiden kanssa vuonna 2006 toteuttama, 1800-luvun Helsingin tanssisaleihin johdattanut esitys, joka kiersi menestyksekkäästi kulttuurikeskuksissa. Tänä keväänä yleisö ihastui Hakasalmen huvilassa nuorten musiikkiteatterilaisten tragikoomisiin kaupunkiballadeihin, jotka kertoivat taiteen keinoin samoja tarinoita kuin *Kunnon kansalainen* -näyttely.

Toisinaan musiikki on saanut tärkeän osan itse näyttelyissään kuten vuosina 2001–03 Sederholmin talossa olleessa *Häät*-näyttelyssä, jossa häämusiikille omistettiin huone ja näyttelyjulkaisun artikkeli. Näitä täydensi häämarssien, -valssien ja -laulujen historiaa esitellyt konserttisarja. Näin musiikki on alkanut sivuta myös museon tutkimus- ja julkaisutoimintaa – aivan aiheesta.

Kaupunginmuseolla on hieno soitinkokoelma ja paljon arvokasta musiikkielämään liittyvää arkistomateriaalia. Näistä lähteistä on ammennettu muun muassa Helsingin musiikinhistoriasta kertova *Harpunkielistä shimmykarkkiin* -teos. Soivassa muodossa kokoelmien aarteista voi nauttia keväällä 2008 julkaistulla *Kajaniemi-polka*-CD:llä, kaupunginmuseon kulttuurihistoriallisen äänitesarjan avauslevyllä, joka esittelee unohtunutta helsinkiläistä pianomusiikkia 1800-luvulta.

MUSISOIDAAN YHDESSÄ MUSEOSSA

Museo on oppimisen paikka, ja on luontevaa, että kaupunginmuseo tekee yhteistyötä oppilaitosten kanssa. Musiikin saralla hyvin hedelmälliseksi on osoittautunut vuonna 2005 aloitettu yhteistyö Helsingin ammattikorkeakoulun Stadian (tästä syksystä lähtien Metropolian) musiikin koulutusohjelman kanssa. Musiikinopiskelijat ovat tutustuneet rohkeasti Suomen musiikinhistorian tuntemattomiin puoliin, ja yllättäviä löytöjä on esitelty esimerkiksi Tuomarinkylän kartanon romanttisissa laulukonserteissa ja Sederholmin talon kustavilaisessa

Musiikki kuuluu olennaisesti museon tapahtumiin. Lasten suosikkiryhtye Sotta & Pytty villitsi kuulijat Taiteiden yönä 2004 Tuomarinkylässä. Tiernapojat ovat kuuluneet kaupunginmuseon joulun jo vuosikymmeniä.

kahvilassa. Hienoimpia esityksiä on tallennettu museon äänilevysarjaan, jonka seuraava, ensi talvena ilmestyvä osa esittelee valikoiman musiikkia Degerön kartanossa Laajasalossa eläneen Ulrika Elisabet Tauben nuottikirjasta vuodelta 1767.

Musiikin tekemisen ilo on suotu myös museon yleisölle. Kaupunginmuseon suosituimpiin tapahtumiin kuuluvat Koulumuseon koululauluillat, jotka ovat vetäneet luokan täyteen kolmesti vuodessa jo vuodesta 2000. *Kunnon kansalainen* -näyttelyn vetonauloihin kuului karaokelaite, jonka ääreen moni museovieras unohtui laulelemaan pitkiksi ajoiksi. Saman näyttelyn yhteydessä toteutettu luennon ja yhteislauluillan yhdistelmä sai myös innostuneen vastaanoton. Myös tanssinopetus toimi mainiosti museossa, kun Sederholmin talon kustavilaisessa kahvilassa opeteltiin tarmokkaasti polskaa ja menuettia kesäkuussa 2008.

Hyvät kokemukset kannustavat kaupunginmu-seota kehittämään lisää yleisön mukaan tempaavaa musiikkitoimintaa. Alkajaisiksi lasten museomusiikki harpannee askelen eteenpäin museon aloittellessa tänä syksynä yhteistyötä Metropolian varhaismusiikkikasvatuksen opiskelijoiden kanssa – ja eiköhän siitä lohjenne idea jos toinenkin myös aikuisten iloksi...

Ulrikan laulut ja tanssit

MUSIIKKIRETKI 1700-LUVUN KARTANOIHIN

KAUPUNGINMUSEO JA SEURASAAREN KANSANTANSSIJAT herättävät taas eloon kappaleen Helsingin tanssi- ja musiikinhistoriaa. Nyt miljööinä ovat kaupungin lähialueen kartanot 1700-luvun jälkipuolella, jolloin niistä monissa asui Viaporin upseereita perheineen, palvelijoineen ja alustalaisineen. Kartanoissa kukoisti ranskalaishenkinen kulttuuri, jota leimasivat taiteiden harrastus ja iloiset tanssiaiset.

Tosipohjaisen esityksen keskushenkilö on Degerön kartanossa Laajasalossa varttuva upseerintytär Ulrika Elisabet Taube. Hänen kauttaan kuvataan nuoren neidon tunteita aikana, jolloin säätyläistyön kasvatusta tähtäsi lähinnä avioliittoon. Tanssi ja musiikki, etenkin laulu, avasivat tien luovuudelle ja tunteille – salaisillekin. Ulrikan mukana osallistutaan kartanon joulunviettoon, odotetaan kevään puhkeamista ja päästään riehakkaaseen juhannusjuhlaan Albergan kartanossa.

Tunnin mittaisen esityksen laulut ovat nuottivihkosta, jonka Ulrika Elisabet Taube sai joululahjaksi 1767. Laulut ja Ulrikan roolin esittää sopraano Sari Savunen. Polskat, menuetit, angleesit, katrillit ja muut 1700-luvun tanssit on koonnut ja muotoillut koreografi Varpu Heinonen, joka on myös valmentanut tanssijat. Laulua ja tanssia säestää soitinyhtye. Esityksen on ohjannut, tuottanut ja taustoittanut kaupunginmuseon tutkija Jere Jäppinen. Myös roolipuvut ovat suurimmalta osalta museon.

Kari Österberg

ESITYKSET

- La 4.10.2008 klo 16 Kanneltalo, Kannelmäki. 4 €.
- Su 19.10.2008 klo 15 Stoa, Itäkeskus. 10 €.
- Su 30.11.2008 klo 16.30 Espoon kaupunginmuseo, Weegee-talo, Tapiola. Vapaa pääsy.
- Må 8.12.2008 kl. 18 på svenska i Svenska litteratursällskapet sal, Riddaregatan 5. Fritt inträde.

Kevättalvella on kaavailtu lisää esityksiä.

Elannon tehdaskortteli
Hämeentien varressa
vuonna 1935.

Sipilä

Teksti: Sauli Seppälä, museolehtori

Kuvat: Helsingin kaupunginmuseo

TEOLLISIA UNELMIA?

Hakasalmen huvilaan tulee syyskuussa 2008 pohjoismais-baltialainen kiertonäyttely *Teollisia unelmia?*, joka kertoo teollisuudesta ja modernismista Itämeren piirissä 1945–1990.

TEOLLISIA UNELMIA? vie matkalle seitsemälle eri tuotantopaikalle, Suomen lisäksi Viroon, Latviaan, Liettuaan, Ruotsiin, Tanskaan ja Norjaan. Näyttelyyn valitut tuotantolaitokset perustuivat aikansa poliittisiin, teknologisiin ja esteettisiin ihanteisiin. Ne edustavat omilla tahoillaan rationaalisia tehtaita, mutta myös “unelmien tehtaita”, joissa työskennelleiden ihmisten tarinat ja kohtalot piirtyvät esiin kulissien takaa. Tehtaiden lisäksi esitellään muun muassa Viron kollektiivista maataloustuotantoa ja kaupunkisuunnittelua Riiaassa. Suomea edustaa erityisesti helsinkiläisille tuttu kulusosuuskunta Elanto.

Kylmän sodan erottamissa Pohjoismaissa ja Baltian maissa syntyi II maailmansodan jälkeen kaksi melko erilaista yhteiskuntamallia: pohjoismaiset hyvinvointivaltiot – joihin Suomikin lasketaan – ja Neuvostoliiton miehittämässä Baltiassa sosialistiset neuvostotasavallat. Ideologisista ja kansallisista eroista huolimatta teollistumisen ja modernisaation kiivaimmat vaiheet osuivat kaikissa näissä maissa sodanjälkeiseen teollisuuden huippukauteen. Järkiperäisesti järjestetystä, tehokkaasta tehtaasta tuli moderni

ihanne, joka vaikutti teollisuuden ohella yhteisöihin ja ihmisten arkielämään.

”LEVIÄÄ KUIN ELANTO”

Aktiivisen modernin kuluttajan kasvattaminen oli vuonna 1905 perustetun kulusosuuskunta Elannon tavoite. Kun elantoon etsivä kansalainen tänä päivänä liikkuu Helsingissä, hän saattaa vielä löytää jonkin talon julkisivuun kaiverretun kuvan kukasta ja mehiläisestä sekä sanan ELANTO. Joillekin ne tuovat mieleen jokapäiväisen ruoka-aineen: leivän. Osuusliike Elannon juuret ovatkin kasvavan ja teollistuvan kaupungin nälkäisten asukkaiden elintarvikehuollon ongelmissa.

Leivästä Elanto sai alkunsa, siitä tuli osuuskunnan tunnetuin tuote. Suurtuotanto toi koneet ja tehokkaat työprosessit Elannon tehtaisiin hyvin varhain. Ne tekivät työn helpommaksi mutta myös yksitoikkoisemmaksi.

Monille Elanto merkitsi kokonaista maailmaa. Elanto kasvoi sosiaalisena ja taloudellisenä yrityksenä tavoitteenaan luoda hyvinvointia kaikille, tarjota jäsenille kohtuuhintaisia laatutuotteita ja työntekijöille hyvät

työskentelyolosuhteet. Se erosi julkisista instituutioista, koska sen omistivat jäsenet; ja se erosi yksityisistä yrityksistä, koska sen ensisijainen tarkoitus ei ollut tuottaa voittoa.

Ennen muuta Elanto kasvoi keskeiseksi osaksi kaupunkielämää. Vuosi vuodelta Elanto näkyi helsinkiläisten elämässä yhä enemmän. Se levitti lonkeronsa muuallekin kuin pelkästään työväenkaupunginosien maito- ja leipäkauppoihin, kansanruokaloihin tai rohdosliikkeisiin.

Elannon markkinointi oli urauurtavaa. Kansalaisten valistaminen oli osa hyvinvointivaltion rakentamista. Tärkeä kuluttajavalistuksen väline oli *Elanto*-lehti, jossa käsiteltiin monenlaisia aiheita ruoasta matkustamiseen. Elanto tarjosi työntekijöilleen monia mahdollisuuksia vapaa-ajan viettoon. Harrastukset, kuten kuoro ja voimisteluryhmä, yhdistivät eri osastojen työntekijöitä. Elanto halusi olla esimerkkinä tasavaroisemmasta yhteiskunnasta. Elantolaisten yhteisö oli malli suomalaiselle yhteiskunnalle.

NÄYTTELYN MUUT UNELMATEHTAAT

Virossa Neuvostoliiton miehitysaikana 1940–91 maatalous muutettiin laajamittaiseksi valtion valvomaksi osuustoiminnalliseksi kolhoosituotannoksi. Ennen sotia rakennettujen pienten tilojen karjasuojat korvattiin valtavilla navetoilla, joihin mahtui yli tuhatpäinen karja. 1970-luvulla kolhoosit rakensivat päiväkoteja, kouluja, sairaaloita ja vanhainkoteja. Kun 1990-luvun alussa kolhoosit romahtivat, Viron uudesta itsenäistymisestä suivaantunut Venäjä sulki aluksi virolaiset tuotteet markkinoiltaan.

Latvian sosialistisen neuvostotasavallan kansantaloutta hallinnoitiin viisivuotissuunnitelmilla, jotka hyväksyttiin keskitetysti Neuvostoliiton kommunistisen puolueen edustajakokouksissa. Näyttelyssä esitellään kaupunkisuunnittelua ja elementtitalojen rakentamista Riiaassa.

Liettuan lämpövoimalan rakentaminen Vilnan ja Kaunasin väliin aloitettiin 1960. Vilnalaisten arkkitehtien suunnittelemasta voimala-alueesta muodostui kokonainen kaupunki, jonka nimeksi tuli symbolisesti Elektrėnai (sähköinen kaupunki). Se edusti kaupunkisuunnittelun uudenaikaisia ideoita ja uutta elintasoja. Suuresti ylistetystä Elektrėnaista tuli modernin sosialistisen elämäntavan näyteikkuna.

Ruotsissa unelma uudesta, modernista valtiosta syntyi 1930-luvulla. Näyttelyn esimerkkitehdas on pienessä Katrineholmin kaupungissa toiminut teyryitys LM Ericsson, ja unelmia tarkastellaan siellä työskennelleen avioparin näkökulmasta.

Tanskalaisen lääkeyritys Novon rakennukset edustavat modernia esteettistä ihannetta, suunnittelijana tanskalainen funktionalistisen arkkitehtuurin

edelläkävijä Arne Jacobsen. Kööpenhaminan kasvavien lähiöiden asukkaille rakennettiin suuria sairaaloita. Terve yhteiskunta oli hallitseva poliittinen visio. Näyttelyssä kurkistetaan vuosina 1965–76 rakennettuun kunnalliseen Herlevin sairaalaan, jota kutsuttiin ”suureksi potilastehdaksi”.

Årdalin teollisuusyhteisöstä tuli modernin Norjan symboli toisen maailmansodan jälkeen. Årdal muuttui muutamassa vuodessa harvaan asutusta maalaisyhteisöstä pieneksi kaupungiksi, joka ympäröi Årdal Verk -alumiinitehdasta.

TAUSTALLA TUTKIMUSHANKE

Teollisia unelmia? – Dream factories? -näyttelyhankkeen taustalla on monitieteinen pohjoismais-baltialainen tutkimusprojekti *Industry and Modernism*, jonka johtajana toimi dosentti Anja Kervanto Nevanlinna Helsingin yliopistosta. Tutkimustuloksia haluttiin saattaa laajemman yleisön tietoisuuteen näyttelyn avulla, joka toteutettiin yhteistyönä projektimaiden eri museoiden kanssa. Suomesta hankkeeseen osallistuivat Helsingin kaupunginmuseo ja Museokeskus Vapriikki Tampereelta. Näyttelyyn voi tutustua myös internetissä osoitteessa: <http://dreamfactories.eu>.

Leipiä pakataan
Elannon
leipätehtaalla
1950-luvulla.

Seuranta ja siisteys aseina tuholaistorjunnassa

Vaatekoi

Hevosmuurahainen

MUSEOKOKOELMIEN kunnosta ja säilymisestä huolehtiminen vaatii kokoelmakeskusten henkilökunnalta jatkuvaa työtä ja valppautta. Ongelmia voivat aiheuttaa niin valaistus, lämpötila ja kosteus kuin esineiden vääränlainen käsittelykin. Museokokoelmia uhkaavat myös monet tuholaist. Näitä ovat muun muassa pikkujyrsijät kuten hiiret ja rotat sekä erilaiset hyönteiset.

Museoissa tuholaisongelmat ovat samanlaisia kuin kodeissakin. Syksyisin säiden viilentyessä hiiret pyrkivät lämpimiin sisätiloihin. Keväisin linnunpöntöissä heräilevät hyönteiset lähtevät liikkeelle ja lentävät avoimista

ovista ja ikkunoista sisään tai ajautuvat ilmanvaihtokanavia ja hormoja pitkin sisätiloihin. Museoihin tuholaisia saattaa kulkeutua myös kokoelmiin tulevan esineistön tai pakkauskäsitteen mukana.

Osa näistä kutsumattomista vieraista on täysin harmittomia ihmisen kannalta, mutta joukossa

on myös tuhohyönteisiä, jotka koettelevat niin museokokoelmia kuin vaate- ja ruokakaappien sisältöä. Museoiden kannalta tuhohyönteiset voidaan jakaa eri ryhmiin kuten rakennustuholaisiin, joita ovat hevosmuurahaiset ja jumit, sekä kokoelmatuholaisiin, joista tavallisimpia ovat turkis- ja museokuoriainen sekä koit. Puuntuholaiset aiheuttavat tuhoja sekä rakennuksille että kokoelmaesineille.

Kaikki sisätiloista tavattavat selkärangattomat eivät ole museoiden kannalta vaarallisia. Se, onko otus tuholainen vai ei, riippuu kyseisen eläimen elintavoista, lähinnä ravinnonkäytöstä. Tuhohyönteisiksi luokitelta-

vat eläimet syövät jossakin elinkaarensa vaiheessa sellaisia eläin- tai kasvikunnasta peräisin olevia materiaaleja, joita on myös museoesineissä kuten luonnonkuituja, puuta, nahkaa ja paperia.

ENNALTAEHKÄISY TÄRKEINTÄ

Tuhoeläintorjunnassa ei koskaan voi liikaa korostaa ennaltaehkäisyä, seuranta ja säilytystilojen siisteyttä. Tuhoeläinten aiheuttamat vauriot voivat olla hyvinkin laajat, eikä esineiden sisällä olevia hyönteisten tekemiä vaurioita aina huomata riittävän ajoissa. Tuhohyönteisille erityisen arkoja materiaaleja ovat turkikset, villa, silkki, muut luonnonkuidut, pehmeät puulajit sekä kasvi- ja eläinnäytteet. Kokoelmakeskuksissa erityishuomio kohdistuu siksi verhoiltuihin huonekaluihin sekä villaa ja silkkiä sisältäviin tekstiileihin.

Tärkein tuholaisien torjuntamenetelmä on niin sanottu luonnollinen torjunta: elinolosuhteet tehdään niille kelpaamattomiksi. Paras torjuntakeino on rakennuksen ja esineistön puhtaana pitäminen.

Tuhohyönteisten torjunnassa on tärkeintä toimia ennaltaehkäisevästi. Riittävä tuholaisseuranta on tärkeä osa kokoelmien säilyttämistä. Eritasoisia tuholaisistorjuntapalveluja voi ostaa niitä tuottavilta yrityksiltä. Helsingin kaupunginmuseo on jo useamman vuoden ajan käyttänyt Anticimexin palvelua. Kokoelmamuseomestari käy yrityksen kanssa läpi kokoelmien säilytystilat, jolloin kartoitetaan tuholaisseurannan ja -torjunnan tarve. Yritys sijoittaa ansat, käy neljännesvuosittain tarkistamassa ne ja raportoi museolle käyntinsä tulokset. Ansoja on erikseen lentäville ja ryömiville hyönteisille sekä jyrsijöille.

Kokoelmamuseomestarit vastaavat tuholaisistorjunnasta yhteistyössä tuholaisistorjuntayrityksen sekä siivousta hoitavan Palmian kanssa. Tuhohyönteisänsioihin perustuva jatkuva seuranta ja säännöllinen siivous kokoelmakeskuksissa ovat säästäneet kaupunginmuseon laajemmilta tuholaisongelmilta.

LISÄTIETOJA

- Rohmut ja riesat. Tuhohyönteisten tunnistusopas. Suomen Museoliiton julkaisuja, 2005.
- Opas paikallismuseon hoitoon. Museovirasto, 2005.

Monet tuholaist uhkaavat museokokoelmia. Onneksi kokoelmamuseomestareilla riittää konsteja.

Tupajumi

Tupajumin tuhoama esine museokokoelmista. Tupajumin hävittämiseen ei riitä pakastaminen, vaan esine täytyy myrkyttää kaasuttamalla.

Tt

Tutkijan työpöydältä

MUSEON TUTKIJAT KERTOavat KIINTOISISTA ESINEISTÄ, KUVISTA JA HELSINGIN HISTORIAN ILMIÖISTÄ, JOIHIN HE OVAT TÖRMÄNNEET TYÖSSÄÄN.

LAPPEENRANNAN HUHTINIEMESSÄ, siellä, mistä vielä viime vuonna etsittiin salaisen kenttöikeuden uhreja, oli 1980-luvulla hyppyrimäen kupeessa merkillinen, ruostunut ja ruuhottunut laite. Se koostui erinäisistä metalliosista, muovista ja vaijereista. Pikkupoikaporukassa usein ihmettelimme, mikä se voisi olla – kunnes lopulta saimme vastauksen paikalle sattuneelta herralta: ”No se on spedelinko!”

Mäkihyppy- eli spedelinko oli edenneen taiteilija-keksijä Pertti ”Spede” Pasasen kehittämä mäkihyppääjien harjoitteluun tarkoitettu laite. Sillä simuloitiin vauhtimäen antamaa kiihtyvyyttä, ja laite mahdollisti harjoittelun tasamaalla. Linko herätti ansaittua huomiota mäkihyppääjien ja yleisön keskuudessa, mutta varsinainen harjoituskäyttö taisi kuitenkin jäädä vähäi-

seksi. Spedelingolla oli myös rooli vuonna 1975 ensi-iltaan tulleessa elokuvassa *Professori Uno D. G. Turhapuro*.

Linko ja lapsuus tulivat mieleen, kun kuva-arkiston asiakas tarvitsi kuvia Ruskeasuon ratsastushallista. Niitä etsiessäni vastaan tuli erikoinen kuva, jossa Töölön pallokentän nurmella mäkihyppääjä ponnistaa pienen hyppyrin nokalta kohti kapeaa muovimattoa. Tuttu laite.

Kuva on lokakuulta 1977, ja se on otettu mäkihyppylingon esittelytilaisuudessa.

Vesa

SPEDELINKO!

TUOMAS MYRÉN
tutkija

DREIDEL PYÖRII HANUKAN AIKAAN

MUSEO KERÄSI Yhtä juhlaa -näyttelyä varten kuvia Helsingin vähemmistöjen juhlista, jotta kaupungin monet kulttuurit näkyisivät paremmin kokoelmassa. Aineistoa saatiin myös juutalaisilta, joiden tärkeimpiä juhlia on joulukuuhun ajoittuva hanuka. Silloin muistetaan helleeneistä 165 eaa. saatua voittoa. Tarinan mukaan vihollisen häpäisemän temppelin raunioista löytyi lamppu, joka paloi yhden päivän öljyllä kahdeksan päivää, kunnes pyhäkkö oli puhdistettu. Siksi hanuka on kahdeksanpäiväinen valon juhla, jonka aikana joka ilta sytytetään yksi kynttilä lisää.

Hanukaan kuuluvat herkut, lahjat lapsille ja yhdessäolo. Huveista perinteisin on dreidel-peli. Dreidel on nelitahoinen hyrränoppa, jonka joka kyljessä on heprean kirjain. Pelaajat laittavat aluksi pottiin panokseksi pähkinän, suklaarahan tai muun pelimerkin. Hyrrää pyörytetään vuoron perään, ja kirjain määrää jatkoon: ei tehdä mitään, otetaan koko potti tai puolet siitä tai lisätään uusi panos.

Alkujaan hyrrällä pelattiin joulun aikaan 1500-luvun Englannissa ja Saksassa. Kylkien kirjaimet viittasivat pelin sääntöihin, esimerkiksi saksaksi: Nichts (ei mitään), Ganz (kaikki), Halb (puolet) ja

Stell (laita panos). Juutalaisten omaksuessa pelin ne muutettiin vastaaviksi heprean kirjaimiksi: *nun, gimel, he* ja *shin*. Myös dreidel sana tulee saksasta (*drehen*, pyöriä).

Dreidelin kirjaimille on keksitty monia selityksiä. Yleensä niiden sanotaan merkitsevän lausetta *Nes Gadol Haja Sham*, ”suuri ihme tapahtui siellä”. Vuonna 1948 itsenäistyneessä Israelissa peli sai nimen *sevivon*, *shin*-kirjain korvattiin *pe*-kirjaimella ja lause tulkittiin: *Nes Gadol Haja Po*, ”suuri ihme tapahtui täällä”. Museon kokoelmiin saatu dreidel on Israelin-tulainen 1990-luvulta, mutta perinteistä mallia.

JERE JÄPPINEN
tutkija

Sofian UUTISIA

Sjöfartsmuseum i Göteborg

MUINAISTURISTEN JA WALTARIN JÄLJILLÄ

Kaupunginmuseon tuottamat kiertonäyttelyt jatkavat matkaansa syksyllä 2008.

Varhaisten matkailijoiden kokemuksista kertova kepeä *Matka-muistoja 1700-luvun Helsingistä ja Viaporista* -näyttely on esillä 30.9.2008 asti Ehrensvärd-museossa Suomenlinnassa.

Kirjailijan syntymän satavuotis-muistoa juhliva *Mika Waltarin jäljillä* -valokuvanäyttely esittelee Waltarin kotinurkkia Helsingissä ja myös hänen Helsinki-romaaninsa mielenmaisemia. Näyttely päättyy Sofiakadulla 28.9.2008 ja lähtee sitten kiertämään Helsingin kulttuurikeskuksia. Kanneltalossa näyttely on esillä 2.10.–8.11.2008 ja Malmitalossa 12.11.–29.11.2008.

S. Kulhia

KULTTUURIKUNTOA MUSEOSTA

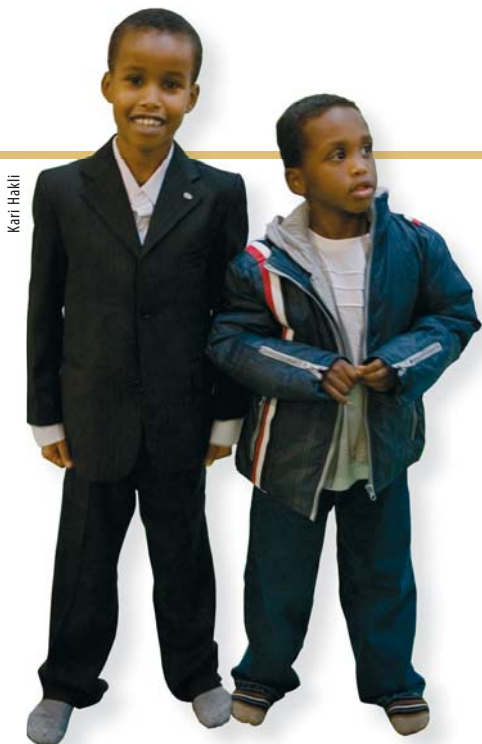
Kaupunginmuseo osallistuu syksyllä 2008 Kulttuurikunto-kampanjaan, joka kannustaa tavallisia suomalaisia kohentamaan kulttuurista kuntoaan. Koko kansan kulttuuritalkoisiin voi osallistua merkitsemällä verkosta tulostettavaan Kulttuurikuntokorttiin päivittäiset kulttuurisuoritukset. Pisteen saa jokaisesta vähintään puolen tunnin suorituksesta, joksi kelpaa yhtä hyvin elokuva, konsertti, museonäyttely, kirja tai arkkitehtuurikävely kuin kioskikirja, sarjakuva, tv- tai radio-ohjelma. Lisätietoja saa osoitteesta www.kulttuurikunto.fi.

RUISKUMESTARIN TALO HISTORIAALLISEN JOULUKALENTERIN AIHEENA

Helsingin keskustan vanhin puutalo, kaupunginmuseon vaalima Ruiskumestarin talo Kristianinkatu 12:ssa, täyttää tänä vuonna 190 vuotta. Juhlan kunniaksi museo julkaisee historiallisen joulukalenterin, joka kertoo talvisesta arjesta ja joulunodotuksesta pienessä kruununhakalaistalossa ruiskumestari Wickholmin aikaan 1860-luvulla.

Pojat parhaimmissaan muslimien paaston
päättävässä eid al-fitr -rukouksessa 2006.

YHTÄ JUHLAA

Sederholmin talon *Yhtä juhlaa* -näyttelyn esitelmä- ja työpajasarja jatkuu syksyllä 2008, ja tarjolla on lisää tietoa juhla-perinteistä ja käytännön vinkkejä juhlien järjestämiseen. Esillä pidetään edelleen juhlatapojen jatkuvaa muutosta ja Helsingin monikulttuurisuutta. Aiheita ovat syyskaudella muun muassa islamilaiset ja juutalaiset juhlat, juhlatekstiilit, pikkujoulet ja joulukukat. Koko ohjelma on tapahtumakalenterissa sivulla 23.

HALUATKO SOFIAN MAKSUTTA KOTIISI?

Tilaa lehti ja liity sähköpostilistalle osoitteessa www.helsinginkaupunginmuseo.fi

HERTTONIEMEN JA HAUTAUS- MAIDEN HISTORIAA

Kaupunginmuseon syksyn kirjauutuudet valaisevat jälleen sangen erilaisia Helsingin menneisyyden piirteitä. Tutkija Eva Packalénin laatima perusteellinen teos Herttoniemen historiasta keskiajan kartanoista nykyajan lähiöelämään ilmestyy syyskuun alussa. Tämän vuoden Narinkka on omistettu Helsingin hautausmaiden vaiheille, hautauskulttuurille ja hautakivien taakse kätkeytyville kiehtoville tarinoille. Kirjan laatii aiheeseen laajasti perehtynyt tutkija Marja Pehkonen.

Tollanderien
sukuhauta
Hietaniemen
hautausmaalla 1904.

Carl Otto Saxelin

MUSEONYSTÄVIEN OHJELMAA

Helsingin kaupunginmuseon ystävät juhlistavat syksyllä 20-vuotista toimintaansa tarjoamalla tuttuun tapaan monipuolista ohjelmaa. Juhlahahvit nautitaan Sederholmin talon *Yhtä juhlaa* -näyttelyssä.

Ystäväyhdistyksen tämän syksyn vierailukohteina ovat muun muassa uudistunut Ratikkamuseo, Kansallismuseon posliininäyttely, Kirpilän ja Reitzin taidemuseot sekä Tervikin kartano.

Museonystäviin voi liittyä kaupunginmuseon kotisivujen Palvelut-sivun kautta tai noutamalla liittymislomakkeen jostakin museon näyttelypisteestä.

Brief *in English*

by Jere Jäppinen, curator

IN HER LEADING ARTICLE, museum director Tiina Merisalo stresses the importance of customer orientation in developing public services. The City Council's decision to allow the City Museum a permanent free entrance from 1 January 2008 has proved to appeal ideally to the Museum's customers: during the first six months of the year the number of visitors soared to 62,088, which meant a 101% increase compared to the same period last year. To keep the visitor numbers high, the Museum faces a constant challenge to create new, interesting programme. For further development and improvement of customer services, the existing resources have been united to a new team within the Museum.

WORKSHOPS AND LEARNING by doing have been popular tools in museum pedagogy for a long time, especially in children's education. The City Museum has a strong tradition in organising thematic courses for schoolchildren. In some filial museums, like the School Museum, workshops are an integral part of every guided visit. Recently, the adult visitors have started to claim similar education, and thus the Museum has created a new brand of museum workshops that are specially designed for grown-ups. One of the most popular adult workshops is dedicated to old household tricks from the times before modern kitchen aids and consumer culture.

THE MUSEUM'S MAIN EXHIBITION this autumn is a selection of photos by the renowned photographer Kari Hakli. First trained as an art historian, he started documenting architecture in the rapidly changing Helsinki of the 1960s and 70s. For many years, he worked for the City Museum, which resulted in several hundreds of photos in the collections. Today, these photos are a valuable document of this period, which meant an abrupt, even brutal change in Helsinki's townscape and also in the everyday life of its inhabitants. Kari Hakli's photos convey the atmosphere of these years of turmoil in a most

humane manner, understanding those whose memories and traditional way of life were wiped away.

LATELY, music has gained an ever-increasing role in the activities of the Museum. Music is a natural part of the programme in the Museum events, like Sofia's Day, Night of the Arts and First Advent, but recently even more ambitious goals have been reached. The Museum has a rich collection of musical instruments and other items linked with music history. This wealth has been a source for many publications, a book and now even a series of CDs featuring forgotten music from Helsinki's past.

The Museum has introduced a fruitful co-operation with the Music Department of the Helsinki Polytechnic as well as with an amateur dance association. Also the visitors are welcomed to take part in music-making: historical sing-along evenings belong to the most popular museum events.

THIS AUTUMN'S other large exhibition, *Dream Factories*, is a joint production bringing together Nordic and Baltic countries. The aim is to study how industrialisation and urbanisation affected societies and architecture in the countries around the Baltic Sea. Surprisingly, many similarities were found in spite of the great differences in political systems. Helsinki is represented by Elanto, a co-operative that had a strong ideological background and worked for decades to improve the living conditions of the urban people, especially workers. Elanto, whose shops were once ubiquitous in Helsinki, had a strong influence in developing a modern consumer society in Finland.

Kari Hakli

Many traditional backyards have vanished from central Helsinki. In 1970, flower-sellers of the Market Square kept their handcarts in the yard of Fabianinkatu 8, which was demolished a year later.

THE HIDDEN WORK of the Museum is revealed in small articles. One presents an assistant museum worker whose important duty is to paint collection numbers to the objects and to photograph them for the database. Another article describes the collection keepers' constant fight against pest species, such as moths and many kinds of beetles, which can cause huge damage in a museum. Luckily, there are numerous modern tools against them, but the primary weapon – cleanliness – remains the same.

CURATORS are sometimes startled by some museum items. One young curator was overwhelmed by memories of childhood as he found a photo of a *spedelinko*, a machine for training ski jumps on flat ground, invented by an eccentric artist in the 1970s. Another curator got enthusiastic about a *dreidel*, a four-sided top, which is used for playing a special game during the Jewish Hanukkah celebration.

SYVEMMÄLLE NÄYTTELYIHIN

Museo tarjoaa ilmaisen yleisöopastuksen Tuomarinkylän kartanomuseon *Tyylikästä*-näyttelyssä suomeksi sunnuntaina 7.9. klo 14 sekä Sederholmin talon *Yhtä juhlaa* -näyttelyssä suomeksi 4.9. klo 17 ja 23.10. klo 17 sekä ruotsiksi 18.9. klo 17 ja 2.10. klo 13.

Juho Nummi

HALLOWEEN – EN NY FESTSED

Uställningen *Vilken fest!* kompletteras med en föreläsningsserie som ger djupare insikter om äldre och nyare festtraditioner i Helsingfors. På torsdagen 30.10.2008 kl. 18 berättar museielektorn Anna Finnilä om halloween som nyligen blivit en populär fest i Helsingfors.

JOULUASKARTELUA

Lastenmuseossa on 26.11.–17.12. keskiviikkoisin klo 14–15.30 7–10-vuotiaille tar-koitettu joulukurssi, jolla askarrellaan koristeita, kortteja ja lahjoja, leikitään ja tutustutaan jouluperinteisiin. Kurssi on ilmainen, ilmoittautumista ei tarvita ja yhdeksikin kerraksi voi tulla.

TAPAHTUMAKALENTERI ELOKU–JOULUKUU 2008

KAIKKIIN TAPAHTUMIIN ON VAPAA PÄÄSY.

ELOKU

- 22.8. Taiteiden yö**
Helsingin kaupunginmuseossa, Sofiankatu 4, **Olisitko selvinnyt 60-luvusta?** -tempurata klo 17–20.
Sederholmin talossa, Aleksanterinkatu 16–18, **Yhtä juhlaa -näyttely jauccu-peliä** klo 17–20.
Tuomarinkylässä **Amura-yhtyeen konsertti** klo 18 ja 19 ja ohjelmaa koko perheelle klo 17–21.

SYYSKUU

- 4.9.** Seniorikansalaisten muistelutuokio Sederholmin talossa klo 13–15: **Kesän juhlat, juhannus, kesähäät, rapujuhlat.**
4.9. Yleisöopastus klo 17 **Yhtä juhlaa** -näyttelyssä Sederholmin talossa.
6.9. Pyöräretki Helsingin muinaisjäännöksille klo 12 – tutkija Markku Heikkinen, Helsingin kaupunginmuseo. Valtakunnallisten arkeologian päivien ohjelmaa.
7.9. Yleisöopastus klo 14 **Tyylikästä** -näyttelyssä Tuomarinkylän kartanomuseossa.
11.9. Työpaja Sederholmin talossa klo 17–19: **Aikuisen naisen kauneusvinkit syksyn juhliin.**
18.9. Työpaja Koulumuseossa klo 14–19: **Pula-ajan parhaat niksit.**
18.9. Yleisöopastus ruotsiksi klo 17 **Yhtä juhlaa** -näyttelyssä Sederholmin talossa.
25.9. Esitelmä Sederholmin talossa klo 18: **Islamilaiset juhlat Helsingissä** – opettaja Jama Egal, Suomen Islamilainen Yhdyskunta.

LOKAKUU

- 2.10.** Yleisöopastus ruotsiksi klo 13 **Yhtä juhlaa** -näyttelyssä Sederholmin talossa.
9.10. Esitelmä Sederholmin talossa klo 18: **Juutalaiset juhlat Helsingissä** – opettaja Norit Vatka, Juutalainen koulu.
9.10. **Syksyn koululaulut.** Yhteislauluilta klo 18–20 Koulumuseossa.
12.10. **Sibelius-Akatemian oppilaskonsertti** klo 14 Tuomarinkylän kartanomuseossa.

- 16.10.** Seniorikansalaisten muistelutuokio Sederholmin talossa klo 13–15: **Lasten juhlat, ristiäiset, lastenkutsut.**
23.10. Yleisöopastus klo 17 **Yhtä juhlaa** -näyttelyssä Sederholmin talossa.
30.10. Esitelmä Sederholmin talossa klo 18: **Halloween – en ny festsed i Helsingfors** – museolehtori Anna Finnilä, Helsingin kaupunginmuseo.

MARRASKUU

- 13.11.** Työpaja Sederholmin talossa klo 17–19: **Kodin vanhat tekstiilit juhla-kuntoon.**
16.11. Sibelius-Akatemian oppilaskonsertti klo 14 Tuomarinkylän kartanomuseossa.
20.11. Seniorikansalaisten muistelutuokio Sederholmin talossa klo 13–15: **Hienot juhlatavat ja kommellukset.**
26.11.–17.12. Museokerhon **joulukurssi** 7–10-vuotiaille keskiviikkoisin klo 14–15.30 Lastenmuseossa.
27.11. Esitelmä Sederholmin talossa klo 18: **Pikkujoulut ennen ja nyt** – tutkija Jere Jäppinen, Helsingin kaupunginmuseo.
30.11. Adventin avaus Kaupunginmuseon joulukauden perinteiset avajaiset Katumuseossa klo 12–15. Tiernapojat klo 13 Sederholmin talossa. Tiernapojat klo 14.30 Ruiskumestarin talossa. Jouluasartelua klo 12–15 Lastenmuseossa.
30.11.–6.1.2009 Ruiskumestarin talo ja Tuomarinkylän kartanomuseo **perinteisessä jouluasussa.**
30.11.–6.1.2009 **Vanhanajan joulukatu** Katumuseossa.

JOULUKUU

- 4.12. Joulun koululaulut.** Yhteislauluilta klo 18–20 Koulumuseossa.
11.12. Seniorikansalaisten muistelutuokio Sederholmin talossa klo 13–15: **Joulualmistelut**
11.12. Esitelmä Sederholmin talossa klo 18: **Joulukukkien syvät juuret** – tutkija Jere Jäppinen, Helsingin kaupunginmuseo.

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO – MUSEOT JA NÄYTTELYT ELOKUU–Joulukuu 2008

	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO Sofiankatu 4, puh. 3103 6630. Auki ma–pe klo 9–17, la–su 11–17. Museokaupan aukioloajat ovat samat. Filmit ma, to 10–16, ti–ke 9–16, la–su 11–16. Kuva-arkisto on auki ma ja to klo 10–15, kiinni 22.12.–4.1.2009		Kaupunginmuseon päärakennuksessa (tavaratalo vuodelta 1913) on esillä ”Horisontissa Helsinki” -näyttely, joka kertoo selkeästi ja tyylikkäästi kaupungin vaiheista 450 vuoden aikana. Kino Engel 2:ssa esitetään Helsinki-aiheisia filmejä. 17.6.–28.9. Pienoisnäyttely: Mika Waltarin jäljillä
	KATUMUSEO Sofiankatu, auki läpi vuorokauden.		Ikivanha Sofiankatu Helsingin sydämessä on tunnelmallinen ulkoilmamuseo, joka esittelee katukiveyksiä ja kadunkalusteita 1700-luvun lopulta 1930-luvulle.
	HAKASALMEN HUVILA Mannerheimintie 13, puh. 3107 8519. Auki 17.9.–31.12. ke–su 11–17.	 4, 7A, 10	Finlandia-talon vieressä, elegantissa 1840-luvun huvilassa avautuu syyskuussa kaksi näyttelyä: ”Eteenpäin” esittelee mestarivalokuvaaja Kari Haklin otoksia maisemista ja ihmisistä 1960–70-lukujen muuttuvassa Helsingissä ja ”Teollisia unelmia?” kertoo sodanjälkeisen teollistumisen ja kaupungistumisen vaikutuksista arkeen ja arkkitehtuuriin Pohjoismaissa ja Baltiassa.
	SEDERHOLMIN TALO Aleksanterinkatu 18, puh. 3103 6529. Auki ke ja pe–su 11–17, to 11–19.		Kantakaupungin vanhimmassa talossa on ”Yhtä juhlaa” -näyttely, joka kertoo Helsingin värikkäistä ja moninaisista juhla-perinteistä.
	RUISKUMESTARIN TALO Kristianinkatu 12, puh. 3107 1549 tai 3103 6630. Auki 31.8. asti ja 5.11.–4.1.2009 ke–su 11–17.	 1, 1A, 7B 18	Kantakaupungin vanhin paikallaan säilynyt puutalo vuodelta 1818 täyttää 190 vuotta sisustettuna 1860-luvun pikkuporvaris-kodiksi.
	RATIKKAMUSEO Töölönkatu 51 A, puh. 3103 6630. Auki ma–su 11–17.	 3T, 4, 7A, 10	Helsingin vanhin raitiovaunuhalli (vuodelta 1900) on nyt osa uutta Kulttuuritehdas Korjaamoa. Ratikkamuseon uusi näyttely Vuosisadan ratikkamatka tarkastelee Helsingin raitiovaunujen vaiheita matkustajan näkökulmasta.
	KOULUMUSEO Kalevankatu 39–41, puh. 3108 7066 tai 3103 6493. Auki 1.9.– la–su 11–17. Arkisin ryhmiä sopimuksen mukaan.	 6 Kamppi	Kahteen 1830–40-luvun puutaloon sijoitettu museo esittelee Helsingin koululaitoksen historiaa. Esillä on luokahuoneita, opetusvälineitä, valokuvia ja atk-tietopankki. Ryhmille pidetään vanhanajan oppitunteja.
	TUOMARINKYLÄN KARTANOMUSEO Tuomarinkyläntie 7, puh. 3107 1568. Auki ke–su 11–17.	 64, 72, 70V	Tuomarinkylän kartano (1790-luvulta) sijaitsee peltojen keskellä Pohjois-Helsingissä. Päärakennuksen ”Tyylikästä” -näyttely esittelee sisustustyylejä barokista funkikseen kaupunginmuseon hienon huonekalu- ja koriste-esinekokoelman avulla.
	LASTENMUSEO Tuomarinkyläntie 7, puh. 3107 1568. Auki ke–su 11–17.	 64, 72, 70 V	Tuomarinkylän kartanomuseon sivurakennuksessa on Lastenmuseo, jonka ”Mammutista marsuun” -näyttely kertoo Helsingin eläimistä kautta aikain, niin tutuista kotieläimistä kuin kaukomaiden eläinvieraistakin.
	VOIMALAMUSEO Hämeentie 163, puh. 3108 7064 tai 3103 6630. Opastusvaraukset puh. 728 8440. Auki 4.6.–31.8. ke–su 11–17.	 6 71, 71V, 73B	Museo sijaitsee Helsingin kaupungin syntysijoilla Vanhassakaupungissa Vantaanjoen suulla. Vesilaitoksen turbiinipumppulaitos ja höyryvoimala sekä mylly tutustuttavat alueen vuosisataisiin teollisuusperinteisiin. Samalla retkellä voi tutustua myös läheiseen Tekniikan museoon.
	TYÖVÄENASUNTOMUSEO Kirstinkuja 4, puh. 3107 1548 ja 3103 6630.	 1, 1A, 3B 23	Kiinni korjauksen vuoksi, avataan kesällä 2009.

Helsingin kaupunginmuseon kaikkiin kohteisiin on aina vapaa pääsy.

Museot ja Museokauppa ovat kiinni itsenäisyyspäivänä 6.12., jouluna 24.–26.12. sekä 3.9., 22.10. ja 19.11.

Helsingin kaupunginmuseo
PL 4300
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
Puh. (09) 3103 6630, fax (09) 3103 6664
www.helsinginkaupunginmuseo.fi

Helsingfors stadsmuseum
PB 4300
00099 HELSINGFORS STAD
Tfn (09) 3103 6630, fax (09) 3103 6664
www.helsingforsstadsmuseum.fi

Helsinki City Museum
P.O. Box 4300
FI-00099 CITY OF HELSINKI
Tel. +358 9 3103 6630, fax +358 9 3103 6664
www.helsinkicitymuseum.fi